

Advies Archeologische Monumentenzorg 2016-nr. 3

Beoordeling van een ruimtelijke onderbouwing met archeologisch rapport

Aan: Gemeente Reusel- De Mierden
Dhr. N. Arts
Postbus 11
5540 AA Reusel

Datum: 6-1-2015

Onderwerp: - Bestemmingsplan 't Holland 1-1a herziening 2015 (7 juli 2015)
- 't Holland, gemeente Reusel-De Mierden. Inventariserend veldonderzoek (IVO-O); Bureauonderzoek en verkennend/karterend booronderzoek (ArcheoPro rapport), auteur R. Paulussen, april 2011.

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)
Postbus 8035, 5601 KA Eindhoven
Wal 28, Eindhoven
Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 088-3690638
E-mail: R.Berkvens@odzob.nl

Inleiding

In verband met een wijziging van situering en vergroting van de bouwvlakken voor de toekomstige woningen t.o.v. het eerder vastgesteld bestemmingsplan is een nieuw conceptbestemmingsplan opgesteld. In het kader van het in 2013 vastgestelde bestemmingsplan is daarvoor al een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Aangezien dat onderzoek destijds nooit is beoordeeld door de gemeente, gebeurt dit alsnog in dit kader. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een specifiek archeologisch verwachtingsmodel. Het verkennend en karterend booronderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in de intactheid van de bodem en karteren van archeologische vindplaatsen. Uiteindelijk dient het rapport voldoende inzicht te geven in de mogelijk aanwezige archeologische waarden aan de hand waarvan de gemeente een voldoende onderbouwde selectiebesluit kan nemen. Dit betekent dat het vooronderzoek uitgevoerd moet worden tot het niveau waarop deze beslissing gefundeerd genomen kan worden.

Samenvatting van het plan en het rapport

Onderzoekskader RO: Omgevingsvergunning tbv bestemmingsplanwijziging Grootte onderzoeksgebied: circa 1 ha Onderzoekperiode: maart 2011 Opdrachtgever: Aeres Milieu Opdrachtnemer: ArcheoPro

Het plangebied ligt ten noordwesten van Reusel aan de zuidzijde van 't Holland. Binnen het deelgebied I wordt de bestaande bebouwing (bedrijfshal en woning) gesloopt en worden twee nieuwe bio-woningen gebouwd.

Landschappelijk gezien ligt het plangebied op terrasafzettingsswellingen met direct ten zuidwesten een laaggelegen beekdalbodem zonder veen horend bij de Reuselse beek. Grote delen van de beekdalbodem worden geomorfologisch begrensd door een glooiing van een beekdalzijde. Ter plaatse van het plangebied is dit echter niet het geval. De bodem bestaat hier uit een hoge zwarte enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand met een grondwatertrap VI.

Archeologische vondsten uit het plangebied zijn er niet. Wel zijn deze bekend uit de omgeving. Op ongeveer 400 m ten noordoosten van het plangebied is veel aardewerk gevonden en zijn vier houten waterputten aangetroffen die bij een laatmiddeleeuwse nederzetting behoren.

Op de kaart van 1832 is te zien dat het plangebied in gebruik was als akker. Dit bleef zo tot ver in de 20^e eeuw. Pas in 2002 werd hier een bedrijfshal gebouwd, gevolgd door een woning in 2002. Tussen 1901 en 1958 heeft er in het gebied rondom het plangebied een duidelijke landschappelijke schaalvergroting plaatsgevonden. Daarbij zijn ook diverse kleinere (veld)wegen verdwenen en is na 1958 de Reusel nog verder rechtgetrokken.

Op basis van de bekende gegevens omtrent archeologische waarden in het gebied en de landschappelijke situering van het plangebied moet worden geconcludeerd dat voor het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor archeologische nederzettingsresten die dateren uit het neolithicum tot en met de middeleeuwen. Vanwege de nabijheid van het beekdal en de bijbehorende gradiëntzone geldt ook een hoge verwachting voor nederzettingsresten uit het paleo- en mesolithicum.

Binnen het plangebied zijn 10 boringen gezet met edelmanboren met diameters van 7 en 15 cm. Binnen het plangebied was op de braakliggende akker weliswaar een oppervlaktekartering mogelijk maar is deze vanwege de aanwezigheid van een (sterk verstoord) esdek niet uitgevoerd. Uit de resultaten van de boringen blijkt dat bodem bestaat uit rivierzandafzettingen waarin oorspronkelijk een veldpodzol is gevormd. Het huidige bodemtype is een hoge zwarte enkeerdgrond met een humusrijk esdek (Aa-horizont) met een gemiddelde dikte van 78 centimeter. Maar er is sprake van een vrij grote afwijking rondom deze gemiddelde waarde; de diktes variëren namelijk tussen de 55 en de 110 cm. De bodem is grotendeels sterk verstoord. Alleen bij de boringen 3 en 8 zijn nog intacte bodemprofielen aangetroffen met een compleet veldpodzolprofiel onder een tachtig centimeter dikke esdeklaag. De bodemverstoringen verklaren ook de grote verschillen in de waargenomen diktes van het esdek.

Uit het verrichte booronderzoek blijkt dat de bodem uit een hoge zwarte enkeerdgrond bestaat met een circa 80 cm. De bodem is hier echter grotendeels sterk verstoord tot beneden de onderzijde van het opgebrachte esdek. Restanten van de oorspronkelijke veldpodzolbodem zijn opgenomen in het esdek. Het deelgebied was voordat het esdek werd opgebracht dusdanig nat dat het voor landbouwersgemeenschappen uit de periode van het neolithicum tot en met de middeleeuwen geen aantrekkelijke vestigingslocatie vormde. Eventuele vuursteensites uit het paleo- of mesolithicum zullen zijn opgenomen in het verstoorde esdek. Op basis van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek kan de archeologische verwachting met betrekking tot de aanwezigheid van (behoudenswaardige) archeologische resten voor alle perioden worden bijgesteld naar laag. Er bestaat derhalve geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.

In de toelichting op het bestemmingsplan van 2015 wordt de lage archeologische verwachting zoals hierboven geformuleerd doorgetrokken naar het niet archeologisch onderzochte zuidoostelijke deel van het huidige bestemmingsplangebied. Het gebied zou ook hier dermate nat zijn geweest dat het waarschijnlijk voor landbouwers uit de periode van het neolithicum tot en met de middeleeuwen geen aantrekkelijke vestigingslocatie vormde. Daarnaast zijn deze zuidelijke akkerbouwgronden in gebruik voor de aspergeteelt. Bij deze teelt wordt de grond veelal tot een grotere diepte geroerd, waarmee ook in dit deel van het plangebied reeds sprake is van verstoring van de bodem. Er bestaat derhalve ook hier geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren.

Beoordeling

Het rapport voldoet aan de Kwaliteitseisen van de Nederlandse Archeologie en de aanvullende richtlijnen van de gemeente Reusel-De Mierden. Met de argumentatie van ArcheoPro om het terrein vrij te geven, kunnen wij instemmen. Hoewel een oorspronkelijke bodem bij een esdek in deze regionen eigenlijk standaard ontbreekt, lijkt het gebied inderdaad vrij laag te hebben gelegen. Dat geldt ook voor het aansluitende akkerperceel. Omdat er geen archeologische en historische aanwijzingen zijn uit de directe omgeving voor bewoning, kunnen wij dan ook instemmen met een bijstelling naar een lagere verwachting.

Selectieadvies

Uit het archeologisch onderzoek blijkt dat zich naar alle waarschijnlijkheid geen behoudenswaardige archeologische resten bevinden in de bodem van het plangebied. Het plangebied had een hoge archeologische verwachtingswaarde, maar aangezien in het plangebied een intacte bodem ontbreekt en er geen vondsten zijn aangetroffen bij het vooronderzoek, is de kans klein op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische vindplaatsen. Gezien de uitkomsten van dit onderzoek, achten wij vervolgonderzoek niet noodzakelijk en is het niet nodig om specifieke voorschriften aan de omgevingsvergunning te hangen.

De aanwezigheid van archeologische resten kunnen nooit geheel worden uitgesloten op basis van het uitgevoerde onderzoek. Indien tijdens het bouwen toch monumenten (archeologische resten), als bedoeld in artikel 1 van de Monumentenwet 1988 worden gevonden, moeten de werkzaamheden onmiddellijk worden gestaakt. De vondst moet direct worden gemeld aan de gemeente Reusel-De Mierden en de Minister van OCW (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De vergunninghouder kan worden verplicht om vervolgens archeologisch onderzoek uit te laten voeren door een archeologisch deskundige waarmee wordt vastgesteld of de gevonden monumenten (archeologische resten) moeten worden opgegraven of dat technische maatregelen moeten worden getroffen voor een duurzaam behoud van de monumenten (archeologische resten) in de bodem. De opzet van dit onderzoek alsmede de door u in te schakelen archeologisch deskundige behoeven onze goedkeuring. De bouwwerkzaamheden mogen pas worden hervat nadat wij daartoe hebben ingestemd en dienen plaats te vinden onder de door ons gestelde voorwaarden.

Toelichting

Het resultaat van een inventariserend onderzoek is volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) een rapport met een waardering en een inhoudelijk (selectie-)advies (buiten normen van tijd en geld), aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden. Dit betekent, dat de veldactiviteiten uitgevoerd worden tot het niveau waarop deze beslissing gefundeerd genomen kan worden. Als er niet voldoende bekend is over de aard en kwaliteit van de archeologische resten (en dus over de gevolgen van de geplande ingreep) kan de gemeente verlangen dat de initiatiefnemer nader onderzoek laat verrichten waarmee de benodigde informatie wordt verzameld over de aard en kwaliteit van de aanwezige archeologische resten.

Op basis van de gegevens van het vooronderzoek stelt de uitvoerder van het onderzoek een waardering en selectieadvies op. Op grond van het onderzoeksrapport nemen Burgemeester en Wethouders een besluit ex art. 39/41 Monumentenwet. Hierbij wordt besloten of de vergunning verleend wordt zonder voorwaarden (vrijgeven van het terrein), of onder voorwaarden ten behoeve van het archeologisch belang. Dat kan zijn de verplichting tot het nemen van maatregelen om de archeologie in de bodem te behouden of tot het laten uitvoeren van een opgraving of archeologische begeleiding om de vindplaats voor aanvang van de bouw- of graafwerkzaamheden te documenteren.

Het al of niet opvolgen van een selectieadvies door de archeologisch uitvoerder is een besluit dat is voorbehouden aan het bevoegde gezag. Het (selectie)besluit kan dan ook afwijken van het selectieadvies. Als het bevoegd gezag concludeert dat de vindplaats behoudenswaardig is, zal de gemeente in lijn met beleidsuitgangspunten eerst moeten afwegen of de ruimtelijke plannen zodanig kunnen worden aangepast dat behoud van de vindplaats mogelijk is. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat uit van behoud van de vindplaats *in situ* (ter plekke, dat wil zeggen in de bodem). Is dit niet realiseerbaar, dan dient de aanwezige, als behoudenswaardig gewaardeerde, vindplaats te worden onderzocht door middel van een opgraving als definitieve beheersmaatregel. Als de archeologische vindplaats niet behoudenswaardig wordt bevonden- dan wel om andere redenen wordt gedeselecteerd- kan het terrein worden vrijgegeven voor de realisatie van de plannen. In sommige gevallen is aan te bevelen amateurarcheologen onderzoek te laten doen; dit kan alleen bij vindplaatsen met een negatief selectieadvies.

BIJLAGE

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant getoetst aan de in de archeologische monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten verstoring van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetsers zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- Gemeentelijke erfgoed- en archeologiekaarten
- Gemeentelijk archeologie- en erfgoedbeleid
- Minimale richtlijnen t.b.v. (de rapportage van) een archeologisch onderzoek in Noord-Brabant (april 2011)
- Regionale en Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- Gemeentelijke erfgoedmeetlat
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2 en 3.3
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad Proefsleuvenonderzoek
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Leidraad Standaard archeologische monitoring
- Kennisdocument “Optimale strategieën voor het opsporen van Steentijdvindplaatsen met behulp van booronderzoek. Een statistisch perspectief”
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PvE
- Literatuur m.b.t. de regio voor zover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen